

เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชนบท¹

Indicators of Basic Minimum Needs for Rural Development Schemes

ดิเรก อุค์หรัย²

Direk Rerkrai

ABSTRACT

The results of this study were as following : (1) Core group of QLC project (n = 10) had closely agreed with national trainer group (n = 50) on opinions concerned factors affecting the national committee's commitment for using BMN indicators in rural development scheme. (2) BMN indicators had created a major role in improving quality of life of people in 53 villages of Nakornrajchasma Province. However, some events concerning on quality of life had lower standard level than benchmark, and some were not significant changes. (3) Provincial trainers (n = 809) showed their high mean score of their confidence on the declaration of the government of using BMN indicators in national development schemes. The result indicated also that there were no significant differences (use ANOVA for testing) among 4 sectors of provincial trainers on their opinions for using BMN indicator in national development campaign.

บทคัดย่อ

ผลการวิจัยอาจจะสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ คือ (1) กลุ่มคณะแกนนำ (n = 10) ซึ่งเก็บข้อมูล ปี 2528 มีความเห็นสัมพันธ์กัน (ใช้ Spearman's rank correlation coefficient) กับกลุ่มวิทยากรกลางของโครงการฯ (n = 50) ซึ่งเก็บข้อมูล ปี 2529 ว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จที่ทำให้มีการยอมรับเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานเป็นเครื่องมือพัฒนาตามระบบของคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) นั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 3 ตัว และองค์ประกอบรองอื่น ๆ อีกที่เกี่ยวข้อง จึงยอมรับสมมติฐาน ข้อที่ 1 ที่ตั้งไว้ (2) การใช้เครื่องชี้วัด จปฐ. อาจจะมีส่วนร่วมทำให้เกิดพัฒนาคุณภาพชีวิตหลายเรื่อง

ด้วยกัน แต่บางเรื่องก็ด้อยลงกว่าเดิม บางเรื่องก็ไม่มี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ใช้ Z test) ในการพัฒนาในพื้นที่เป้าหมายรวม 53 หมู่บ้าน ใน 10 อำเภอของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเก็บข้อมูลโดยโครงการโคราชพัฒนา ในปี 2526 และ 2527 และยอมรับสมมติฐาน ข้อที่ 2 ในบางข้อย่อย (3) วิทยากรจังหวัด (n = 809) มีระดับคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ 2.55) ระบุถึงความเป็นไปได้มากในการใช้เครื่องชี้วัด จปฐ. ในการพัฒนาตามระบบ กชช. รวม 4 เรื่อง นอกนั้นก็ มีระดับคะแนนเฉลี่ยที่บ่งถึง “มีความเป็นไปได้” ทั้งสิ้นจากการทดสอบโดยค่า ANOVA พบว่า วิทยากรจังหวัดจาก 4 กระทรวง มีระดับคะแนนความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องชี้วัด จปฐ. เป็นเครื่องมือพัฒนาภายใต้ระบบ กชช. จึงยอมรับสมมติฐานข้อ 3 ทั้งหมด

¹ ได้รับทุนจากโครงการปรัณรงศ์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ

² สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำนำ

1. การพัฒนาชนบทของไทยตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ถึง 5 (ปี 2504 – 2529) นั้น มุ่งเน้นเป้าหมายหลักทางด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว

2. ปัญหาการบริหารงานพัฒนาชนบทไม่ว่าสาขาใด กระทรวงใด มักพบปัญหาหลัก 3 ประการ คือ (ก) ประชาชนมีส่วนร่วมพัฒนาน้อย (ข) การจัดสรรทรัพยากรไม่ยุติธรรม และไม่ตรงปัญหา สภาพความเป็นจริงของแต่ละพื้นที่ (ค) การประสานงานของเจ้าหน้าที่ระหว่างกระทรวงหรือแม้กระทั่งกระทรวงเดียวกัน

3. ไม่เคยมีใครตอบได้ว่า ชุมชนพัฒนาคุณภาพชีวิตไปแล้วแค่ไหน ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ พื้นที่ไหนยังคงมีปัญหาก็แท้จริงอะไรบ้าง

การกำหนดเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน โดยโครงการพัฒนาสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นความพยายามที่จะขจัดปัญหาเหล่านี้ โดยใช้เครื่องชี้วัดฯ เป็นเครื่องมือขององค์กรประชาชน แล้วเพิ่มกระบวนการพึ่งตนเองของประชาชน การประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ การจัดสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นความจำเป็นที่จะต้องวัดผลว่าได้ผลเพียงใด แล้ไหน อย่างไร จะปรับปรุงอย่างไรต่อไป จึงจะใช้เป็นเครื่องมือขององค์กรประชาชนในระบบ กชช. ได้อย่างสมบูรณ์

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. องค์ประกอบของความสำเร็จในการยอมรับให้มีการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตามระบบ กชช. ตามความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง

2. ผลของการดำเนินการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้าน

3. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดต่อความเป็นไปได้ในการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานเป็นเครื่องมือพัฒนา

คำนิยามเชิงปฏิบัติการ

ความจำเป็นพื้นฐาน (Basic minimum needs) คือ ระดับความต้องการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตที่มนุษย์ในสังคมพึงจะบรรลุในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ด้วยการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ และด้วยการสนับสนุนจากรัฐ

โครงการพัฒนาสังคมแห่งชาติ เป็นโครงการที่ก่อตั้งเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน ต่อมาโครงการเปลี่ยนชื่อเป็น โครงการปිරณรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ

กชช. 2 ค. คือ ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านที่เจ้าหน้าที่ 4 กระทรวง ระดับตำบลร่วมกันเก็บโดยสอบถามจากกรรมการหมู่บ้าน และผู้นำชุมชน

“คุณภาพชีวิต (Quality of life)” คือ การดำรงชีพของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานในสังคมหนึ่ง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ” ทั้งนี้ โดยมีเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานที่ต้องบรรลุใน 8 ความจำเป็นพื้นฐาน (อาหารดี, มีบ้านอยู่อาศัย, ศึกษาอนามัยถ้วนทั่ว, ครอบครัพลอดภัย, ได้ผลผลิตดี, มีลูกไม่มาก, อยากร่วมพัฒนา, พาสู่คุณธรรม) โดยมีเครื่องชี้วัด 32 เครื่องชี้วัด ตามเกณฑ์ซึ่งปรับระดับเป้าหมายทุก 5 ปี ตามแผนพัฒนาฯ ของชาติ

สมมติฐานในการวิจัย

1. มีความสัมพันธ์กันระหว่างความคิดเห็นของคณะแกนนำโครงการฯ กับวิทยากรกลางของโครงการฯ ในเรื่ององค์ประกอบของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เป็นเครื่องมือพัฒนา

2. มีความแตกต่างกันระหว่างคะแนนเฉลี่ยผลการพัฒนาตามเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานในพื้นที่เป้าหมาย ระหว่างข้อมูลปี 2526 และ 2527

3. ไม่มีความแตกต่างกันของระดับคะแนนความเป็นไปได้ของการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานของเจ้าหน้าที่ 4 กระทรวง

การตรวจเอกสาร

แนวความคิดพื้นฐานในต่างประเทศเกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐาน¹

ในต่างประเทศนั้น แนวทางความจำเป็นพื้นฐาน (Basic needs approach) ได้ถูกเสนอในที่ประชุม ILO's World Employment Conference ปี 1976 โดยมุ่งให้เกิดความเสมอภาคในการกระจายบริการพื้นฐานไปยังประชาชนในท้องที่ห่างไกลที่ยังไม่บรรลุถึงมาตรฐานความเป็นอยู่ขั้นต่ำ แนวทางนี้ยอมรับว่าแต่ละประเทศมีพื้นฐานต่างกันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง (Higgins, 1980) องค์ประกอบที่สำคัญของความจำเป็นพื้นฐาน ได้แก่ (1) ความต้องการขั้นต่ำของการบริโภค (consumption) ด้านอาหาร ที่อยู่ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องมือเครื่องใช้ในบ้าน และเฟอร์นิเจอร์ (2) การบริการจากรัฐในเรื่องที่เป็นปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น การคมนาคม การศึกษาและวัฒนธรรม สาธารณสุข น้ำดื่มสะอาด ฯลฯ (3) สิทธิมนุษยชน ความร่วมมือร่วมใจ และความเชื่อมั่นว่าตนย่อมช่วยตนเองได้ของคนในชุมชนด้วย (UNICEF/EADI, 1977, p. 8 และ ILO, 1977, p. 24) ซึ่งโครงสร้างเหล่านี้จะต้องเพิ่มขึ้นปรับปรุงขึ้นตลอดเวลา (Higgins, 1980)

เป้าหมายของแนวทางความจำเป็นพื้นฐานนี้มุ่งที่การกระจายความเป็นธรรมทางด้านสังคมมากกว่าที่จะมุ่งขจัดความยากจนเพียงอย่างเดียว ซึ่งทางด้านเศรษฐกิจนั้น แนวทางๆ นี้ก็มีส่วนโดยตรงในการเพิ่มอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้วย กลุ่มบุคคลเป้าหมายจึงมีทุกกลุ่มทั้งคนจนและ “คนมี” แต่เน้นหนักที่คนจน โดยที่คนยากจนจะต้องมาร่วมกิจกรรมให้มากที่สุดในการวางแผน และปฏิบัติตามแผนของโครงการในท้องถิ่น (Higgins, 1980)

อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงแนวความคิดเบื้องต้น แม้บางประเทศจะนำไปปฏิบัติ เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ก็เป็นคนละแนวทาง ที่ประเทศไทยต้องการเน้น คือ ต้องสอดคล้องกับการพัฒนาการพึ่งพาตนเองของประชาชน

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

หน่วยของการวิจัยประกอบด้วย (1) กลุ่มแกนนำโครงการพัฒนาสังคม²แห่งชาติ รวมทั้งสิ้น 15 คน (เก็บข้อมูลได้ 12 คน) (2) วิทยากรกลาง³ของโครงการปรัณรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ รวม 70 คน (กรอกแบบสอบถาม รวม 50 คน) (3) เจ้าหน้าที่ “วิทยากรจังหวัด” ของโครงการปรัณรงค์คุณภาพชีวิตฯ รวม 1,299 คน (ส่วนตัวอย่างแบบ Simple random sampling คัดเลือกรวม 809 คน) (4) ประชาชนใน 53 หมู่บ้านของจังหวัดนครราชสีมาทุกครัวเรือน (เก็บข้อมูลปี 2528 เปรียบเทียบกับข้อมูลปี 2527)

พื้นที่การวิจัยที่เก็บข้อมูลจาก 53 หมู่บ้านในจังหวัดนครราชสีมา นั้น การคัดเลือกใช้เกณฑ์คือ 1. กระจายให้มากที่สุด ซึ่งในที่นี้คัดเลือกโดยจังหวัดนครราชสีมาเอง 2. ให้มีพื้นที่ที่อยู่ในเขตพื้นที่ยากจนและนอกเขตพื้นที่ยากจน (ตามเกณฑ์ของแผนพัฒนาชนบทของชาติ) 3. เป็นพื้นที่ซึ่งผู้นำมีความพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลง ทั้งหมดนี้คัดเลือกหมู่บ้านได้รวม 53 หมู่บ้านใน 10 อำเภอ (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 1)

เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

กลุ่มแกนนำของโครงการฯ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ กลุ่มวิทยากรกลางนั้นแจกแบบสอบถามให้กรอกทุกคน (70 คน ได้คืน 50 คน)

¹ ดูรายละเอียดเรื่องนี้ ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2525). “แนวทางความต้องการพื้นฐานและมาตรฐานความต้องการขั้นต่ำ”. เอกสารโครงการพัฒนาสังคมแห่งชาติ, หน้า 1 - 5.

² ระดับผู้อำนวยการกอง อธิบดี ปลัดและรองปลัดกระทรวง

³ ส่วนมากเป็นวิทยากรของ กษ. เป็นข้าราชการระดับ 5 - 7 เป็นส่วนใหญ่

เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2529 และกลุ่มวิทยาการจังหวัด แจกข้อมูลให้กรอกเมื่อมีการอบรมเสร็จเมื่อเดือน มกราคม พ.ศ. 2529 ส่วนข้อมูลตามเครื่องชี้วัด ความจำเป็นพื้นฐานเปรียบเทียบปี 2526 และปี 2527 นั้น เก็บโดยจังหวัดนครราชสีมา แล้วผู้วิจัยเอาข้อมูล มาจัด ปรับให้เข้ากับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรต้น ในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ข้อ 1 นั้น ตัวแปรต้นทั้งของกลุ่มตัวอย่างที่ 1 และ กลุ่มตัวอย่างที่สอง ไม่ได้มีการนำเอามาเพื่อหาความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม คือเปรียบเทียบเฉพาะตัวแปรตามของทั้งสองกลุ่มเท่านั้น

ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ตัวแปรต้น คือ การใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ตัวแปรต้น คือ หน่วยสังกัดของเจ้าหน้าที่ (วิทยาการจังหวัด) ซึ่ง จำแนกออกเป็น 5 กลุ่ม (กระทรวง) คือ มหาดไทย สาธารณสุข ศึกษาธิการ เกษตรและสหกรณ์ และอื่น ๆ (กลาโหม, อุตสาหกรรม, พาณิชย)

ตัวแปรตาม (dependent variable) ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดผลสำเร็จในการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานในการพัฒนาของ 2 กลุ่มตัวอย่าง

ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ตัวแปรตาม คือ ผลการพัฒนาของหมู่บ้าน ในพื้นที่ตัวอย่าง (จังหวัด นครราชสีมา จำนวน 53 หมู่บ้าน) เปรียบเทียบระหว่างปี 2526 กับปี 2527 ตามเครื่องชี้วัดที่กำหนด และโดยส่วนรวมทั้งหมด

ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นของวิทยาการระดับจังหวัด ของโครงการ ปิรมรงค์คุณภาพชีวิตฯ ต่อความเป็นไปได้ในการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานเป็นเครื่องมือพัฒนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ

1. ใช้ Spearman's rank correlation ทดสอบสมมติฐานข้อ 1
2. ใช้ Z test ทดสอบสมมติฐานข้อ 2
3. ใช้ Analysis of variance ทดสอบสมมติฐานข้อ 3

ผล และวิจารณ์

เพื่อความสมบูรณ์ในการสร้างความเข้าใจ นอกเหนือจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์แล้ว จำเป็นต้องกล่าวกว้าง ๆ ถึงความคิดพื้นฐานการพัฒนาชนบทไทย รวมทั้งรูปแบบการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานในการพัฒนาด้วย

การวิเคราะห์แนวความคิดพื้นฐานและนโยบายของการพัฒนาชนบทไทย ระหว่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 - 6

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของประเทศไทย ในแผนฯ ที่ 1 - 6 (2504 - 2534) นั้น อาจจะกล่าวได้ว่ามีรูปแบบ โครงสร้างที่สำคัญ คือ (ดิเรก, 2528)

1. กลยุทธ์การพัฒนาใช้แบบหลากหลาย¹ แต่เน้นด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะ ใช้แนวทางเรื่องรายได้ (The Income Approach) ส่วนแนวความคิดทางด้านสังคมนั้น ส่วนมากจะประกอบด้วยกลยุทธ์ที่ส่งเสริม สนับสนุน และเร่งให้กลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจได้ผลเต็มที่ เช่น แนวทางการพัฒนาพึ่งพาตนเอง (Self-reliance Development Approach) แนวทางการกำหนดแผนจากข้างล่าง (Bottom-up Approach) แนวทางแบบเอกภาพ (Unified Approach) แนวทางการบริการพื้นฐานโดยชุมชนเอง (The Basic Services Approach) แนวทางการพัฒนาแบบผสมผสาน (Integrated Development Approach) และท้ายที่สุด แนวทางความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Needs Approach)

¹ ดูรายละเอียดของเนื้อหาของแนวทางเหล่านี้ใน ดิเรก อุทัยราษฎร์. 2527. การพัฒนาชนบท : เน้นการพัฒนาสังคมและแนวความคิดความจำเป็นพื้นฐาน. โรงพิมพ์กรุงสยาม.

2. กลยุทธ์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ¹ นอกจากแนวทางเรื่องรายได้แล้ว ยังมีแนวทางอื่นอีกหลากหลาย และผสมผสานใช้ในการพัฒนาชนบทในประเทศไทย ได้แก่ แนวทางขจัดความยากจน (Anti-Poverty Approach) ซึ่งใช้เน้นหนักในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (ปี 2505 – 2509) แนวทางส่งเสริมการจ้างงาน (Employment Oriented Approach) ซึ่งเริ่มใช้ปี 2516 ในรูปโครงการเงินผัน ซึ่งปรับปรุงมาเป็นโครงการสร้างงานในชนบท (กศช.) ในปัจจุบันหรือแนวทางอื่น ๆ ที่เริ่มตั้งแต่แรก คือ แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจภูมิภาค (Regional Development Approach)²

3. การพัฒนาตามแนวทางความจำเป็นพื้นฐานได้ริเริ่มเอามาใช้ผสมผสานในประเทศไทยโดยปรับรูปของแนวความคิดนี้ แล้วจัดโครงสร้างขึ้นมาใหม่ โดยโครงการพัฒนาสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ปี 2524 ด้วยความร่วมมือของ 4 กระทรวง (มหาดไทย เกษตรฯ สาธารณสุข และศึกษาธิการ) และทบวงมหาวิทยาลัย³ โดยมีเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (Basic minimum needs indicators) รวม 54 ตัวชี้วัด แล้วเอาไปทดลองปฏิบัติในโครงการโคราชพัฒนาในปี 2526 (เดือนพฤษภาคม) แต่กลยุทธ์การพัฒนาที่กำหนดขึ้นโดยโครงการฯ นี้ (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น โครงการป้อนพลังคุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ)⁴ ในการใช้เครื่องชี้วัดฯ นั้นยังมีองค์ประกอบของกระบวนการพัฒนาตามแนวทางอีก 2 แนวทาง ประกอบกับการใช้เครื่องชี้วัด จปฐ. คือ (1) แนวทางการพัฒนาการพึ่งตนเอง (2) แนวทาง

การประสานระหว่างสาขา (กระทรวง) (Inter-sectoral approach) และมีการ “เตรียมข้าราชการ” และ “เตรียมประชาชน” โดยการฝึกอบรมแบบ “ผลทวีคูณ” (Multiplied effect)

รูปแบบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน

1. องค์การที่รับผิดชอบ ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ ด้วยความร่วมมือของ 4 กระทรวงหลัก เป็นผู้บริหารงาน

2. รูปแบบของการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จากมติของคณะรัฐมนตรี เมื่อ 20 สิงหาคม 2528⁵ อาจจะสรุปได้ว่าให้มีการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานในระบบข้อมูลของ กชช. ของทุกขั้นตอนในการพัฒนา คือ การกำหนดปัญหาของกรรมการหมู่บ้าน การเลือกโครงการของรัฐ (หรือทำโครงการโดยระดมทรัพยากรกันเอง) และใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านร่วมกับ กชช. 2 ค. เพื่อประโยชน์ในการกำหนดกรอบนโยบาย แผนงาน/โครงการ ของกระทรวง ทบวง กรม จังหวัด อำเภอ ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่ได้จากการสำรวจ

ขณะเดียวกัน ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดเป้าหมายหลักข้อที่ 2 ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง คือ “พัฒนาคุณภาพคน.....ให้มีบรรลุคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน”

จึงอาจจะกล่าวได้ว่า ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 นั้น จะต้องกำหนดวิธีปฏิบัติให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี เพื่อบรรลุตามเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ

¹ ดูรายละเอียดใน ดิเรก อุทัยราษฎร์. 2527. อ้างแล้ว.

² ดูรายละเอียดของแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจภูมิภาคใน ESCAP 1979. Guideline for Rural Centre Planning. p.27.

³ ดูรายละเอียดเรื่องนี้ใน โครงการป้อนพลังคุณภาพ ชีวิตของประชาชนในชาติ 2528 (ก) เอกสารประกอบการชี้แจงฯ. หน้า 67 – 92.

⁴ ภายหลังโครงการป้อนพลังฯ กำหนดให้มีเครื่องชี้วัด 32 ตัว (ดูรายละเอียดในโครงการป้อนพลังฯ 2528 (ก) อ้างแล้ว. หน้า 53 – 64).

⁵ ดูรายละเอียดในโครงการป้อนพลังคุณภาพชีวิตฯ ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ. 2528 (ข). คู่มือฝึกอบรมวิทยากรระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล. หน้า 86-87.

ฉบับที่ 6 ด้วย องค์ประกอบของโครงสร้างของการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน จึงประกอบด้วย

(ก) การใช้เครื่องชี้วัด จปฐ. เป็นเครื่องมือขององค์กรประชาชน (กรรมการหมู่บ้าน) โดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม เจ้าหน้าที่เป็นผู้สนับสนุน เพื่อให้เกิดการพบกันครั้งทางที่จังหวัด

(ข) การใช้เครื่องชี้วัด จปฐ. ในรูปแบบของระบบข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านร่วมกับข้อมูล กชช. 2 ค. เพื่อ (1) วัดผลการพัฒนา (2) กำหนดปัญหาความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ (3) ปรับกรอบนโยบายและแผนงาน/โครงการของระดับอำเภอ จังหวัด กรม กระทรวง ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่ได้จากการสำรวจ

(ค) การใช้ข้อมูล จปฐ. เป็นตัวกลางของการประสานงานของกระทรวงเกี่ยวข้อง และใช้ในการระดมทรัพยากรและจัดสรรทรัพยากรแก่พื้นที่ให้ยุติธรรม

3. ขั้นตอน ที่สำคัญในการดำเนินการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานในการปรับปรุงคุณภาพชีวิต จึงประกอบด้วย¹

(ก) มีการเตรียมข้าราชการเป็นทอด ๆ แบบผลทวีคูณ (multiplied effect) คือ ส่วนกลาง (วิทยาการของ กชช. 70 คน) สอนวิทยาการจังหวัด วิทยาการจังหวัดสอนวิทยาการอำเภอ วิทยาการอำเภอสอน คปต. (เฉพาะข้าราชการระดับตำบล)

(ข) เตรียมประชาชนโดย คปต. คือ คปต. จะสอนกรรมการหมู่บ้านให้เข้าใจแนวความคิดและการใช้เครื่องชี้วัด จปฐ. เพื่อให้มีการเก็บข้อมูล จปฐ. ได้แล้วเอาข้อมูลมาใช้ในการกำหนดโครงการทั้งแบบพึ่งตนเอง และรับการสนับสนุนจากรัฐ ทั้งยังใช้ควบคุม ประเมินผลความก้าวหน้าของการพัฒนาโดยประชาชนเองอีกด้วย

(ค) กำหนดให้มีกระบวนการต่อเนื่อง

คือ (1) การระดมทรัพยากรจากชุมชนโดยการตั้งกองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนเฉพาะกิจต่าง ๆ (2) การแพร่กระจายเทคโนโลยีระหว่างหมู่บ้านด้วยตนเอง โดยการใช้ระบบเครือข่าย

4. สถานภาพการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานในปี 2529 - 2530 ในปี 2529 ทุกจังหวัด ยกเว้นกรุงเทพมหานคร มีการส่งวิทยาการจังหวัด รวมทั้งหมด 1,299 คน เข้ารับการอบรมเดือนมกราคม แล้ววิทยาการจังหวัดไปอบรมวิทยาการอำเภอ (อำเภอละ 6 คน) วิทยาการอำเภอ อบรม คปต. (เฉพาะข้าราชการ 4 คน) คปต. อบรมกรรมการหมู่บ้าน ประมาณ 15 คน (1 หมู่บ้าน) ให้เก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระหว่างเดือนมิถุนายน มีการเก็บข้อมูลถึงระดับหมู่บ้าน 10 จังหวัด นอกนั้นอบรมอย่างน้อยระดับอำเภอหมดแล้ว ยกเว้นจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดพิจิตรที่ยังไม่ได้ทำ และในปี 2530 จะมีการเก็บข้อมูล จปฐ. ทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ (เก็บข้อมูลทุกปี) โดยกรรมการหมู่บ้านด้วยการสนับสนุนของ คปต. ทั้งนี้ ในปี 2529 จะมีเครือข่ายหมู่บ้านรวม 1 เครือข่าย (3 - 7 หมู่บ้าน) ใน 1 อำเภอ และขยายเป็น 3 - 7 เครือข่ายใน 1 อำเภอ ในปี 2530 เพื่อประโยชน์ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างหมู่บ้าน ตามแนวทางการบริการพื้นฐานด้วยตนเอง (Self-service Approach)

องค์ประกอบของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานในการพัฒนา

จากมติของคณะรัฐมนตรี เมื่อ 20 สิงหาคม 2528 และจากการเพิ่มเป้าหมายของแผนพัฒนาฉบับที่ 6 ให้มีเรื่องของ “การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในเมืองและชนบทให้บรรลุตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน” นั้น จึงทำการสัมภาษณ์คณะแกนนำโครงการ² เอาผลที่ได้ไปออกแบบสอบถามแบบปิด

¹ ดูรายละเอียดใน (ก) โครงการปรีณรงค์คุณภาพชีวิตฯ. 2528. (ข) อ้างแล้ว หน้า 16 - 18. และ (ค) โครงการปรีณรงค์คุณภาพชีวิตฯ 2529. จัดพิมพ์ข่าว (เดือนพฤษภาคม). หน้า 2 - 4.

² คณะแกนนำโครงการพัฒนาสังคมแห่งชาติ มีบทบาทก่อตั้งเครื่องชี้วัด จปฐ. และ “กระบวนการเสริม” ต่อมาเมื่อโครงการเปลี่ยนชื่อเป็น โครงการปรีณรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ นั้น หลายคนก็ยังอยู่ในคณะกรรมการฯ อยู่

(และมีแบบสอบถามแบบเปิดด้วย) สอบถามวิทยากรกลางของโครงการปรีณรงค์ฯ ได้คำตอบรวม 50 คน ปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 1

จากตารางที่ 1 อาจจะสรุปผลการวิจัย ดังนี้คือ

1. ทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นที่สัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นก็คือ กลุ่มทั้งสอง มีความคิดเห็นคล้ายคลึงกันมาก จึงยอมรับสมมติฐานข้อที่ 1 ที่กำหนดไว้

2. องค์ประกอบของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการผลักดันให้มีการใช้เครื่องจักรวัดความจำเป็นพื้นฐานเป็นเครื่องมือพัฒนาตามระบบของ กชช. คือ

ก. องค์ประกอบหลัก คือ

2.1 การสร้างพันธมิตรสัญญาให้เกิด แก่รัฐมนตรีเกี่ยวข้อง คือ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่เป็นรองประธาน กชช. และรัฐมนตรี 4 กระทรวงหลัก

2.2 การระดมพลังสมองจาก 4 กระทรวง และผู้เกี่ยวข้องร่วมกัน

2.3 การนำเอาความคิดไปปรับให้เกิดผลจริงทั้งด้านการปฏิบัติในโครงการโคราชพัฒนา เพื่อให้ประชาชนยอมรับก่อน

ข. องค์ประกอบรอง คือ

2.4 เครื่องจักรวัด จปฐ. สอดคล้องกับโครงสร้างที่มี โดยแก้ปัญหาที่มีอยู่ได้ผล

2.5 พื้นฐานของโครงสร้างปัจจุบัน เอื้ออำนวยให้การใช้เครื่องจักรวัดได้ผล เช่น สภาพตำบลเริ่มพึ่งตนเองได้ มีการมอบอำนาจแก่จังหวัดมากขึ้น ฯลฯ

2.6 มีการระดมกำลังจาก 4 กระทรวง เข้าร่วมร่วมทุกขั้นตอน โดยเฉพาะจากมหาดไทย เป็นหลัก

2.7 มีการผลักดันให้การดำเนินการ ผ่านทางกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีผลด้านการยอมรับมากขึ้น

2.8 มีระบบการเตรียมข้าราชการแบบผลทวีคูณ ด้วยวิธีการที่เหมาะสมโดยการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.9 องค์ประกอบของเครื่องจักรวัด เหมาะกับสภาพปัญหา และเน้นการพัฒนาการพึ่งตนเอง

2.10 มีการสร้างความเข้าใจร่วม เพื่อใช้เครื่องจักรวัดเป็นเครื่องมือเปลี่ยนบทบาทของข้าราชการ จากผู้ให้เป็นผู้สนับสนุน และมีการทำงานร่วมกันเพื่อประชาชน

2.11 ผู้บริหารได้ทราบว่ แต่ละปีพัฒนาแล้วเกิดอะไรขึ้นมากน้อยแค่ไหน อะไรยังเป็นปัญหาอยู่

3. องค์ประกอบที่สำคัญเหล่านี้ เมื่อมีการปฏิบัติทั่วประเทศในปี 2529 นี้แล้ว คงจะต้องมีปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมมาอีก โดยจะต้องวิจัยอีก

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็น และอันดับขององค์ประกอบสำคัญที่ทำให้มีการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานเป็นเครื่องมือพัฒนาฯ

เรื่อง	กลุ่มตัวอย่างและอันดับ			
	คะแนนนำ (คะแนน)	อันดับ	วิทยากรกลาง (คะแนน)	อันดับ
1. การสร้างพันธะสัญญาให้เกิดกับผู้กำหนดนโยบาย และฝ่ายบริหาร คือ รัฐมนตรี (รมต. สำนักนายกฯ ที่เป็นรอง-ประธานฯ กษช., และรัฐมนตรี 4 กระทรวง)	9	1	46	1
2. การระดมพลังสมองจาก 4 กระทรวงหลัก และผู้เกี่ยวข้องให้ร่วมกันทำงาน และเกิดจิตสำนึกร่วมเป็นเจ้าของ ทั้งนี้ โดย “คณะแกนนำ” ทำหน้าที่เหมือนผู้ตั้งโจทย์เลขแล้วให้ผู้เกี่ยวข้องหาคำตอบ	8	2	38	2
3. การนำเอาความคิดไปปฏิบัติให้บังเกิดผลจริงทั้งในระบบปกติว่า มีความเป็นไปได้จริงก่อน เพื่อตรวจสอบการยอมรับจากประชาชนว่า สามารถปฏิบัติได้จริง	7	3	35	3
4. สอดคล้องกับสภาพโครงสร้างของการพัฒนาชนบทปัจจุบัน โดยแก้ปัญหาที่มีอยู่ได้ในเรื่องของการกำหนดปัญหาการเลือกโครงการ โดยเน้นการพึ่งพาตนเองก่อนของประชาชน	6	4	7	10
5. โครงสร้างปัจจุบันเอื้ออำนวยให้การใช้เครื่องชี้วัด เกิดผลเต็มที่ เช่น สภาตำบลเลือกโครงการเองได้, 4 กระทรวงมีโครงสร้างการประสานงานพื้นฐาน และการมอบอำนาจให้จังหวัดมีบทบาทมากขึ้นในการกำหนดกรอบนโยบาย แผนงาน โครงการเองตามปัญหาและความเป็นจริงในพื้นที่	6	4	10	9
6. โครงการฯ มีการเตรียมข้าราชการ โดยการฝึกอบรมแบบผลทวีคูณ โดยเฉพาะมีการจัดหลักสูตร และวิธีการฝึกอบรมแบบเรียนรู้ โดยการกระทำด้วยตนเองได้ดี	1	10	19	7
7. มีการผลักดันให้มีการดำเนินการผ่านทางคณะกรรมการแผนพัฒนาระดับภูมิภาคและท้องถิ่น ซึ่งมีปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานด้วยการสนับสนุนของสำนักนโยบายและแผนมหาดไทย	2	7	28	4
8. มีการระดมกำลังทุกระดับจาก 4 กระทรวง เข้าร่วมทุกขั้นตอน โดยเฉพาะจากหน่วยงานของกรมการปกครอง กรมการพัฒนาชุมชน	5	6	23	6
9. องค์ประกอบของความจำเป็นพื้นฐาน และเครื่องชี้วัด 32 ตัว สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความเป็นอยู่ของคนไทยที่มีครบถ้วน และเน้นการพึ่งตนเองของชุมชน	2	7	25	5

ตารางที่ 1 (ต่อ)

เรื่อง	กลุ่มตัวอย่างและอันดับ			
	คะแนนนำ (คะแนน)	อันดับ	วิทยากรกลาง (คะแนน)	อันดับ
10. มีการสร้างความ “เข้าใจร่วม” ให้เกิดกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง และได้ผลในการให้เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายได้มีเครื่องมือที่จะใช้สำหรับการพัฒนาการพึ่งตนเองของกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งทำให้การเปลี่ยนแปลงบทบาทของเจ้าหน้าที่จาก “ผู้ให้” เป็นผู้สนับสนุนได้ชัดเจนขึ้น	1	10	5	11
11. ผู้บริหารต้องการที่จะทราบว่า แต่ละปีพัฒนาแล้วเกิดอะไรขึ้นบ้างแก่ประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน ในเรื่องของคุณภาพชีวิต	2	7	14	8

ค่าของ Spearman's rank correlation $r_s = 0.7228$ และทดสอบค่าของ $Z = 2.2857$ ที่ $P = 0.01 = 0.0136$ จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เปรียบเทียบผลการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานเป็นเครื่องมือตรวจสอบคุณภาพชีวิต

การใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานโดยตัวของมันเองนั้น จะทำหน้าที่กระตุ้นให้กรรมการหมู่บ้านรู้ปัญหาด้านคุณภาพชีวิตในหมู่บ้านของตนแล้วริเริ่มแก้ปัญหาโดยกระบวนการพึ่งพาตนเองเสริมด้วยการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ 4 กระทรวง ดังนั้น หากมีผลทางด้านการพัฒนาเพิ่มขึ้น นั้นหมายถึงเป็นผลงานของประชาชนและเจ้าหน้าที่ร่วมกัน ซึ่งใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานเป็นเครื่องมือกำหนดปัญหาและวัดผลการพัฒนา คือ โดยตัวของมันเองนั้นมิอาจกล่าวได้ว่า เป็นตัวกระทำการพัฒนาโดยตรง อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ลงในพื้นที่เป้าหมาย 53 หมู่บ้าน ระหว่างปี 2526 ถึง 2527 พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงระดับการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทางที่ดีขึ้นในเรื่องต่อไปนี้ คือ (ใช้ค่า Z test ดูตารางที่ 2)

1. เด็กก่อนวัยเรียน (ก่อนถึง 5 ปี) ขาดอาหารน้อยลง
2. เด็ก 5 – 14 ปี ได้รับอาหารครบมากขึ้น
3. มีการจัดบ้านเรือนถูกสุขลักษณะมากขึ้น
4. เด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี ได้รับภูมิคุ้มกันโรคมากขึ้น
5. ประชาชนได้รับข้อมูลอาชีพ การดำรงชีพมากขึ้น
6. ประชาชนมีส่วนร่วมและพัฒนาหมู่บ้านมากขึ้น

มีเรื่องที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เป็นไปในทางแย่ลงก็มี คือ

1. สภาพบ้านคงทนเกิน 5 ปี มีจำนวนลดลง
2. หญิงมีครรภ์ ได้รับการตรวจก่อนคลอดน้อยลง
3. หญิงมีครรภ์ได้รับการทำคลอด/ดูแลครบน้อยลง

ในเรื่องที่ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของข้อมูลปี 2526 และ 2527 คือ

1. เด็กทารกแรกเกิดน้ำหนักเกิน 3 พันกรัม ยังคงมีจำนวนเท่าเดิม
2. ส้วมถูกหลักสุขาภิบาลมีไม่มากขึ้น
3. ประชาชนมีน้ำสะอาดดื่มไม่มากขึ้น
4. เด็กประถมได้รับภูมิคุ้มกันโรคไม่เพิ่มขึ้น
5. เด็กอายุ 7 – 14 ปี เข้าเรียนภาคบังคับไม่เพิ่มขึ้น
6. ประชาชนอายุ 15 – 45 ปี อ่านออกเขียนได้มากขึ้น
7. จำนวนคู่สมรสที่มีลูกไม่เกิน 2 แล้วคุมกำเนิดยังคงไม่เปลี่ยนแปลง
8. ประชาชนเป็นสมาชิกกลุ่มเศรษฐกิจไม่เพิ่มขึ้น

9. ประชาชนไปเลือกตั้งไม่เพิ่มขึ้น

10. องค์กรประชาชนที่มีความสามารถวางแผนฯ ได้มีจำนวนไม่เปลี่ยนแปลง

ข้อมูลที่ปรากฏนี้ โดยเฉพาะเรื่องบริการของรัฐในด้านการทำคลอด หรือการให้ภูมิคุ้มกันโรคลดลง อาจจะเป็นเพราะว่า เจ้าหน้าที่คงต้องเร่งไปบริการในพื้นที่อื่นที่มีแนวพัฒนาน้อยกว่า ซึ่งมีการเก็บข้อมูลในปี 2527 ในพื้นที่ทั้งหมดรวม 804 หมู่บ้านโดยรวมในพื้นที่อำเภออื่นด้วย ซึ่งทำให้ภาระงานต้องกระจายไปหมู่บ้านข้างเคียง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า 2 เรื่องที่โครงการโคธราพัฒนาทำการรณรงค์มาก คือ เรื่องปั้นคุ่มเพื่อให้มีน้ำสะอาดดื่ม และเรื่องส้วม กลับปรากฏว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจจะเป็นได้ที่แบบสอบถามให้คำจำกัดความเรื่องน้ำสะอาดดื่ม และส้วมถูกสุขลักษณะไม่ถูกต้อง จึงเก็บข้อมูลผิดมาก็ได้ในปีแรก

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการวัดผลการพัฒนา 53 หมู่บ้าน ในจังหวัดนครราชสีมาตามเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (บางเรื่อง) ระหว่างปี 2526 และ ปี 2527

ความจำเป็นพื้นฐานและเครื่องชี้วัด	ปี พ.ศ. 2526	ปี พ.ศ. 2527	ค่าของ Z
จปฐ. 1 การกินอาหารพอเพียง			
1. เด็กก่อนวัยเรียนไม่ขาดอาหาร	67.15% (n = 4113)	74.95% (n = 3748)	2.848**
2. เด็ก 5 – 14 ปี ได้รับอาหารครบ	62.90% (n = 7073)	73.10% (n = 9137)	13.69**
3. เด็กแรกเกิดน้ำหนักเกิน 3,000 กรัม	70.27% (n = 814)	73.86% (n = 677)	1.709 (NS)
จปฐ. 2 มีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมเหมาะสม			
4. บ้านคงทนเกิน 5 ปี*	74.50% (n = 7218)	60.67% (n = 5887)	-17.199**
5. จัดบ้านถูกสุขลักษณะ	41.56% (n = 7218)	15.61% (n = 5887)	-32.5**
6. มีส้วมถูกหลักสุขาภิบาล	46.60% (n = 7218)	45.61% (n = 5887)	-1.421 (NS)
7. มีน้ำสะอาดดื่ม	38.18% (n = 7218)	37.48% (n = 5887)	-1.176 (NS)

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ความจำเป็นพื้นฐานและเครื่องชี้วัด	ปี พ.ศ. 2526	ปี พ.ศ. 2527	ค่าของ Z
จปฐ. 3 เข้าถึงบริการของรัฐ			
8. เด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี ได้ภูมิคุ้มกันโรคครบ	74.40% (n = 900)	62.17% (n = 497)	-4.687**
9. เด็กอายุ 7 - 14 ปี เข้าเรียนภาคบังคับ	97.72% (n = 9701)	98.10% (n = 9710)	1.818 (NS)
10. เด็กประถมได้รับภูมิคุ้มกันโรคครบ	24.79% (n = 9701)	23.05% (n = 9710)	0.290 (NS)
11. บุคคลอายุ 14 - 15 ปี อ่านออกเขียนได้	90.33% (n = 23104)	92.76% (n = 23192)	0.9397 (NS)
12. ประชาชนได้รับข้อมูลอาชีพดำรงชีพ	57.77% (n = 7218)	78.32% (n = 5887)	24.759**
13. หญิงมีครรภ์ได้รับการตรวจก่อนคลอดครบ	60.47% (n = 754)	35.85% (n = 832)	-8.786**
14. หญิงมีครรภ์ได้รับทำคลอด/ดูแลครบ	63.39% (n = 754)	57.56% (n = 832)	-2.149 *

ความคิดเห็นของวิทยากรจังหวัดต่อความเป็นไปได้ในการใช้เครื่องชี้วัด จปฐ. เป็นเครื่องมือพัฒนา

ก. ลักษณะพื้นฐานของวิทยากรจังหวัดของโครงการปริมรงค์คุณภาพชีวิต

วิทยากรจังหวัดของโครงการฯ ที่เข้าอบรมทั้งหมดรวม 1,299 คน¹ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากมหาวิทยาลัย รวม 51.4% สาธารณสุข 22.2% ศึกษาฯ 14.4% เกษตรฯ 9.5% กระทรวงอื่น ๆ 2.5% จากการคัดเลือกเอา 60% จากกลุ่มนี้ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบ simple random sampling ได้กลุ่มตัวอย่างรวม 809 คน (62%) ซึ่งประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย 39.6% (320 คน) สาธารณสุข 31.4% (255 คน) ศึกษาฯ 17.4% (141 คน) เกษตรฯ 9.4% (75 คน) และกระทรวงอื่น ๆ 2.2% (18 คน)

วิทยากรจาก 4 กระทรวงหลัก และกระทรวงอื่น ๆ (กลาโหม, อุตสาหกรรม, พาณิชย) ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ระดับ 9 รวม 0.12% (1 คน) ระดับ 8 รวม 0.37% (3 คน) ระดับ 7 รวม 7.04% (57 คน) ระดับ 6 รวม 28.43% (230 คน) ระดับ 5 รวม 28.56% (231 คน) ต่ำกว่าระดับ 5 รวม 35.48% (287 คน)

ข. เปรียบเทียบระดับคะแนนความคิดเห็นของวิทยากรจังหวัดที่สังกัด 4 กระทรวงหลัก

สิ่งที่ต้องการทดสอบ คือ (1) ระดับความเห็นด้วยของวิทยากรจังหวัดเกี่ยวกับการใช้เครื่องชี้วัดในเรื่องต่าง ๆ นั้น อยู่ในระดับใด (2) มีความแตกต่างของความคิดเห็นของวิทยากรจังหวัดหรือไม่ ในเรื่องของความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของการใช้เครื่องชี้วัด จปฐ. เป็นเครื่องมือพัฒนาตามระบบ กชช.

¹ ดูรายละเอียดและรายชื่อในโครงการปริมรงค์ฯ, สปช. 2529 (ก). ทำเนียบชื่อวิทยากรจังหวัดของโครงการปริมรงค์ฯ

จากการทดสอบโดยการให้วิทยากรจังหวัด กรอกแบบสอบถาม (คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธี สุ่มแบบง่าย) รวม 809 คน เมื่อวิทยากรจังหวัดเหล่านั้น ผ่านการฝึกอบรมแบบเรียนรู้โดยการกระทำด้วย ตนเองแล้ว เมื่อเดือนมกราคม 2529

ผลของข้อมูลสรุปดังนี้ คือ (ดูรายละเอียด ในตารางที่ 3)

1. เรื่องที่วิทยากรจังหวัดเห็นพ้องต้องกันว่า มีความเป็นไปได้มาก ($\bar{X} > 2.55$) คือ

1.1 เครื่องชี้วัด จปฐ. มีส่วนทำให้ข้อมูล กชช. 2 ค แม่นตรงขึ้นและจังหวัดสามารถมีระบบ ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านเป็นของตนเองได้

1.2 เครื่องชี้วัด จปฐ. เป็นเครื่องมือของ กรรมการหมู่บ้านในการกำหนดปัญหาความต้องการ ได้ตามแนวทางที่ตนเอง

1.3 เครื่องชี้วัด จปฐ. สามารถวัดผลการ พัฒนาของครอบครัว และของหมู่บ้านได้

1.4 จปฐ. เป็นเครื่องมือทำให้ 4 กระทรวง รู้ปัญหาร่วมกัน และประสานกันได้มากขึ้น

นอกนั้น เป็นเรื่องที่วิทยากรจังหวัดมีความ เห็นว่าเป็นไปได้ปานกลาง (ไม่มีเป็นไปได้น้อยเลย)

2. ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติ (วิเคราะห์โดยใช้ ANOVA) ระหว่างความคิด เห็นที่คิดเป็นระดับคะแนน “ความเป็นได้” ของวิทยากร สังเกต 4 กระทรวง จึงยอมรับสมมติฐาน ข้อ 3

สภาพและลักษณะของปัญหาในการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานเป็นเครื่องมือพัฒนา

ในการที่จะใช้เครื่องชี้วัด จปฐ. เป็นเครื่องมือ พัฒนาตามระบบ กชช. นั้นมีปัญหาเกี่ยวข้องที่พึง

จะต้องแก้ไขหลายอย่าง (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ตารางที่ 1) โดยเรียงลำดับจากปัญหาที่รุนแรงตาม ความคิดเห็นของวิทยากรจังหวัด ของโครงการปี ธรรมรงค์คุณภาพชีวิตฯ ดังต่อไปนี้ คือ (N = 809)

1. แบบสำรวจ จปฐ. 1 ใช้ภาษาเข้าใจยาก คำอธิบายยาว ไม่รัดกุมทำให้ความเข้าใจคลาดเคลื่อน (10.8%)

2. กรรมการหมู่บ้านไม่เข้าใจบทบาท ของตน และไม่มีเวลา และขาดความร่วมมือ (8.3%)

3. ส่วนกลาง (4 กระทรวง) ขาดการ ประสานงานกัน และสั่งการซ้ำซ้อน (8.0%)

4. กรรมการหมู่บ้านบางคนอ่านภาษา ไทยไม่ได้ (6.4%)

5. ชาวบ้านยากจน และห่วงเรื่องปากท้อง มากกว่า (5.8%)

6. กรรมการหมู่บ้านเข้าใจไม่ลึกพอ ข้อมูล ที่เก็บอาจยกเมฆ (3.7%)

7. คปต. ยังไม่เข้าใจ จปฐ. ดีพอ (2.5%)

8. กรรมการหมู่บ้านยังไม่เห็นความสำคัญ ของปัญหาในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต (2.2%)

9. ค่าใช้จ่ายฝึกอบรมและเก็บข้อมูลสูง (2.3%)

10. เจ้าหน้าที่ 4 กระทรวง ยังไม่ค่อย ประสานงานกันจริง (2.2%)

11. กรรมการหมู่บ้านยังไม่คุ้นกับการแก้ ปัญหาของหมู่บ้านเอง เพราะเคยชินต่อการเป็นผู้รับ (1.2%)

12. เจ้าหน้าที่คิดว่า เป็นงานของสาธารณสุข (1.0%)

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบระดับคะแนนของความคิดเห็นต่อการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานของวิทยากรระดับจังหวัด (ปี 2529)

รายการ	ความ เป็น ไปได้	มหาดไทย		สาธารณสุข		ศึกษาธิการ		เกษตรฯ		ค่า F
		f	คะแนน รวม	f	คะแนน รวม	f	คะแนน รวม	f	คะแนน รวม	
1. ความเป็นไปได้ในการใช้เครื่องชี้วัด จปฐ. ร่วมข้อมูล กษช. โดย กม. เก็บข้อมูลเอง ด้วยการสนับสนุนของ คปค.	มาก ปานกลาง น้อย	163 117 38	761 ($\bar{X} = 2.39$) (n = 318)	130 112 10	624 ($\bar{X} = 2.48$) (n = 252)	73 63 2	357 ($\bar{X} = 2.59$) (n = 138)	40 31 2	184 ($\bar{X} = 2.52$) (n = 73)	F = 0.0089 d.f. = 3 และ 769 (NS)
2. เครื่องชี้วัด จปฐ. มีส่วนทำให้ข้อมูล กษช. 2 ค. แม่นตรงขึ้น และจังหวัดสามารถมี ระบบข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านเป็น ของตนเองได้	มาก ปานกลาง น้อย	217 89 11	840 ($\bar{X} = 2.64$) (n = 318)	188 63 -	690 ($\bar{X} = 2.75$) (n = 251)	108 26 4	380 ($\bar{X} = 2.9$) (n = 138)	60 11 2	204 ($\bar{X} = 2.79$) (n = 73)	F = 0.0126 d.f. = 3 และ 769 (NS)
3. จังหวัดสามารถเก็บข้อมูลได้ครบในปี 2529 (1 หมู่บ้าน ทุกตำบล) และปี 2530 (ทุกหมู่บ้าน)	มาก ปานกลาง น้อย	153 156 9	780 ($\bar{X} = 2.45$) (n = 318)	150 96 4	646 ($\bar{X} = 2.58$) (n = 250)	56 77 6	328 ($\bar{X} = 2.36$) (n = 139)	53 21 -	201 ($\bar{X} = 2.72$) (n = 74)	F = 0.019 d.f. = 3 และ 769 (NS)
4. เครื่องชี้วัด จปฐ. เป็นเครื่องมือของ กม. ในการกำหนดปัญหาความต้องการได้ ตามแนวทางพึ่งตนเอง	มาก ปานกลาง น้อย	239 75 3	870 ($\bar{X} = 2.74$) (n = 317)	214 38 -	718 ($\bar{X} = 2.85$) (n = 252)	107 29 1	380 ($\bar{X} = 2.77$) (n = 137)	60 14 -	208 ($\bar{X} = 2.81$) (n = 74)	F = 0.003 d.f. = 3 และ 776 (NS)
5. เครื่องชี้วัด จปฐ. สามารถวัดผลการพัฒนา ของครอบครัวและของหมู่บ้าน	มาก ปานกลาง น้อย	221 91 4	859 ($\bar{X} = 2.72$) (n = 316)	198 53 -	700 ($\bar{X} = 2.79$) (n = 251)	100 39 -	378 ($\bar{X} = 2.72$) (n = 139)	54 20 -	202 ($\bar{X} = 2.73$) (n = 74)	F = 0.001 d.f. = 3 และ 776 (NS)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

รายการ	ความ เป็นไปได้	มหาดไทย		สาธารณสุข		ศึกษาธิการ		เกษตรฯ		ค่า F
		f	คะแนน รวม	f	คะแนน รวม	f	คะแนน รวม	f	คะแนน รวม	
6. จปฐ. เป็นเครื่องมือทำให้ 4 กระทรวง รู้ปัญหาร่วมกันและประสานได้มากขึ้น	มาก ปานกลาง น้อย	191 118 9	818 ($\bar{X} = 2.57$) (n = 318)	198 51 2	698 ($\bar{X} = 2.78$) (n = 251)	100 38 1	377 ($\bar{X} = 2.71$) (n = 139)	60 12 1	205 ($\bar{X} = 2.81$) (n = 73)	F. = 0.015 d.f. = 3 และ 777 (NS)
7. กระบวนการที่ใช้ร่วมช่วยให้เกิดการ ระดมทุนและทรัพยากรของหมู่บ้านเพื่อ ร่วมพัฒนาหมู่บ้านเองมากขึ้น	มาก ปานกลาง น้อย	112 185 17	623 ($\bar{X} = 2.54$) (n = 314)	125 127 1	630 ($\bar{X} = 2.49$) (n = 253)	66 59 14	330 ($\bar{X} = 2.37$) (n = 139)	27 43 3	160 ($\bar{X} = 2.19$) (n = 73)	F = 0.011 d.f. = 3 และ 775 (NS)
8. 4 กระทรวงนำเอาข้อมูลไปปรับโครงการ และจัดสรรทรัพยากรถูกต้องกับความ เป็นจริงมากขึ้น	มาก ปานกลาง น้อย	200 106 11	821 ($\bar{X} = 2.60$) (n = 316)	173 76 3	674 ($\bar{X} = 2.67$) (n = 252)	80 57 2	296 ($\bar{X} = 2.13$) (n = 139)	51 22 -	197 ($\bar{X} = 2.70$) (n = 73)	F = 0.0109 d.f. = 3 และ 776 (NS)

หมายเหตุ ระดับคะแนนเป็นไปได้มาก = 3, ปานกลาง = 2, น้อย = 1

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีข้อสรุปจากการค้นพบที่สำคัญ คือ

1. กลุ่มแกนนำโครงการฯ และกลุ่มวิทยากรกลาง มีความเห็นสัมพันธ์กันว่าองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้เกิดผลสำเร็จในการนำเอาความจำเป็นพื้นฐานนั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 3 ประการ และองค์ประกอบรองอื่น ๆ อีก ที่เกี่ยวข้อง (ทดสอบโดย Spearman's rank correlation coefficient) จึงยอมรับสมมติฐานข้อ 1

2. การใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานมีส่วนต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตหลายเรื่องด้วยกัน (ทดสอบโดยค่า Z test) บางเรื่องแม้จะแตกต่างกัน แต่ก็เป็นเรื่องที่แย่ง และมีความหลายเรื่องที่ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงยอมรับและปฏิเสธสมมติฐาน ข้อ 2 ในบางตอน

3. ในเรื่องความคิดเห็นของวิทยากรจังหวัด (N = 809) ถึงความเป็นไปได้ในการนำเอาเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานไปใช้ในระบบ กชช. นั้น มีข้อสรุปที่สำคัญดังนี้ (1) มีจำนวน 4 ใน 8 เรื่องที่วิทยากรจังหวัดเห็นว่าเป็นไปได้มาก นอกนั้นมีความเป็นไปได้ในระดับปานกลาง (2) ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า ANOVA) ระหว่างระดับคะแนนความคิดเห็นของวิทยากรจังหวัด (4 กระทรวง) ในเรื่องการนำเอาเครื่องชี้วัด จปฐ. ไปใช้ทุกข้อ (8 ข้อ)

4. ปัญหาสำคัญจากการนำเอาเครื่องชี้วัด จปฐ. ไปใช้ มี 10 ข้อหลักด้วยกัน ซึ่งก็สามารถแก้ไขได้ในระยะสั้นหลายข้อ

ข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย

1. การปรับปรุงแบบสอบถาม (จปฐ. 1) ให้ลดความยุ่งยากลง ให้ดูง่ายขึ้นและพิมพ์ให้บางลง ตัวหนังสือโต ๆ เป็นเรื่องที่จำเป็น เพราะค่าใช้จ่ายปัจจุบันนี้สูงมากทั้งควรเป็นแบบที่ใช้ได้รวม 5 ปี (วัดผลทุกปี)

2. การดำเนินการทุกขั้นตอนของการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานต้องคำนึงถึง “ความรู้ สึกร่วมเป็นเจ้าของ” ของทั้ง 4 กระทรวง โดยมี

กระทรวงมหาดไทยเป็นหัวหอกในระดับจังหวัด และด้วยการประสานงานของศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ

3. เป็นความจำเป็นโดยเร่งด่วนที่จะต้องมีการประสานข้อมูล ระหว่าง จปฐ. กับ กชช. 2 ค. ให้ใช้ร่วมกันเป็นข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน โดยที่ จปฐ. เป็นเครื่องมือของ กม. และ กชช. 2 ค. เป็นเครื่องคอมพิวเตอร์ ทำนองเดียวกับ กชช. 2 ค. เพื่อใช้เปรียบเทียบเป็นรายหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด

4. การติดตามผลการดำเนินการในระดับจังหวัด ในช่วงปี 2529 - 30 เป็นเรื่องที่วิทยากรกลางควรได้รับการมอบหมายให้ปฏิบัติร่วมกับสำนักงานเลขานุการ ของโครงการป้อนรงค์คุณภาพชีวิตฯ เพื่อที่จะให้มีการยอมรับด้านการปฏิบัติอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการที่ กม. เอาข้อมูลไปทำโครงการเอง/ กำหนดโครงการที่รัฐมีอยู่

5. การทำการวิจัยอย่างต่อเนื่องเพื่อหาข้อสรุปสาระในทางปฏิบัติ เป็นเรื่องที่จำเป็น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- โครงการป้อนรงค์คุณภาพชีวิตของประชากรในชาติ, ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ. 2528 (ก). เอกสารประกอบการชี้แจงโครงการป้อนรงค์คุณภาพชีวิตฯ. โรงพิมพ์อรุณการพิมพ์. โครงการป้อนรงค์คุณภาพชีวิตฯ, ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ. 2528 (ข). คู่มือฝึกอบรมวิทยากรระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล. โรงพิมพ์วิคตอรี เพาเวอร์พอยท์ จำกัด.
- โครงการป้อนรงค์คุณภาพชีวิตฯ, ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ. 2529. “ประชุมจัดเครือข่ายหมู่บ้าน โครงการ ปสช., จดหมายข่าว (เดือนพฤษภาคม), หน้า 2 - 4.
- โครงการป้อนรงค์คุณภาพชีวิตฯ, สปช. 2529 (ก). ทำเนียบชื่อวิทยากรจังหวัดของโครงการป้อนรงค์คุณภาพชีวิตฯ. โรเนียวเย็บเล่ม.
- ดิเรก ฤกษ์หรรษา. 2527. การพัฒนาชนบท : เน้นการพัฒนาสังคมและแนวความคิดความจำเป็นพื้นฐาน. โรงพิมพ์กรุงสยาม.

ดิเรก ฤกษ์ห่วย. 2528. การวิเคราะห์แนวความคิดและนโยบายการพัฒนาชนบทไทย. เอกสารโครงการปรัณรงคัคุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ.

ภาษาอังกฤษ

Emmerij, I. (1976). "Faces and Fallacies Concerning the Basic Needs Approach". Basic-Needs Oriented Devt. Strategies with Special Reference to UNICEF's Basic Service Approach. UNICEF/EADI International Workshop, Vienna, 4 - 8 Dec., 1977.

ESCAP. 1979. Guideline for Rural Centre Planning. UN.

Higgins, B. (1980). "The Disenthronement of Basic Needs? Twenty Questions". Regional Devt. Dialogue, Vol. 1, No. 1, 1980.

Streeten, P. 1977. "The Distinctive Features of A Basic Needs Approach to Devt." International Devt. Review, 19, No. 3.

Streeten, P. 1980. "Comment : Some Unre-solved Issues in BN". Regional Devt. Dialogues, Vol. 1, No. 1.

UN. Secretariat UNCRD. (1977). "Measurement of BMN". Asian Devt. Dialogue, No. 5 and 6.

ภาคผนวกที่ 1

พื้นที่ของการวิจัย (เฉพาะวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2)

เป็นพื้นที่ที่ทางจังหวัดนครราชสีมาคัดเลือกอยู่แล้ว รวม 53 หมู่บ้าน และเก็บข้อมูลในปี 2528

และ 2527 โดยการใช้เกณฑ์การคัดเลือกหมู่บ้านที่มีความพร้อมเป็นหลักไม่จำเป็นต้องเป็นหมู่บ้านยากจนหรือนอกเขตพื้นที่ยากจน รวม 10 อำเภอ คือ อ.ปักธงชัย รวม 6 หมู่บ้าน (หนองแฟบ ต.สะแกราช, สุพัง ต.ตะกู, กลาง ต.ลำนางแก้ว, เก่านางเหริญ ต.สำโรง, คลองสะท้อน ต.วังหมี) อ.ปากช่อง รวม 4 หมู่บ้าน (หนองขี้ตื้น ต.วังกะทะ, ลำทองหลาง ต.ปากช่อง, ขนงพระใต้ ต.ขนงพระ, สระน้ำใส ต.โป่งตาลอง) อ.พิมาย รวม 3 หมู่บ้าน (สัมฤทธิ์ ต.สัมฤทธิ์, ท่าหลวง ต.ท่าหลวง, หนองจิก ต.โบสถ์) อ.เมือง รวม 9 หมู่บ้าน (ลำโพง ต.พุดซา, เดื่อ ต.โคกกรวด, โกลไผ่น้อย ต.บ้านเกาะ, หนองออก ต.จอหอ, หนองตากง ต.หัวทะเล, ส่องเหนือ ต.โคกสูง, หนองพลวง ต.โพธิ์กลาง, กระทอน ต.มะเรียง, หนองกระทุ่ม ต.หมื่นไวย) อ.เสิงสาง มี 4 หมู่บ้าน (สมบัติเจริญ ต.กุดโบสถ์, หนองขนาท ต.เสิงสาง, บุ่งัว ต.สระตะเคียน, โนนสำราญ ต.สุข-ไพบุลย์) อ.สูงเนิน รวม 6 หมู่บ้าน (นากลาง 1 และ 5 ต.นากลาง, นองโสน ต.สูงเนิน, สลักไค 3 และ 5 ต.กุดจิก, เหมือดแอ่ ต.สมอ, มะเกลือใหม่ ต.มะเกลือ-ใหม่) อ.สีคิ้ว รวม 5 หมู่บ้าน (กุดขนจน ต.สีคิ้ว, ชัยศรีจันทร์ ต.ลาดบัวขาว, ห้วยลง ต.กฤษณา, ห้วย-กะแดงเหนือ ต.บ้านหัน, ห้วยสระ ต.กุดน้อย) อ.ประทาย รวม 1 หมู่บ้าน (ทุ่งสว่าง 4 ต.ทุ่งสว่าง) อ.คง รวม 6 หมู่บ้าน (หนองหว้า ต.ภูขาด, ประคำ ต.บ้านปรายค์, หนองแหม ต.เมืองคง, มะดาวเรือง ต.หนองบัว, หนองกก ต.โนนเต็ง, โจอ ต.หนองมะนาว) อ.โนนไทย รวม 9 หมู่บ้าน (โนนพุดซา ต.ด่านจาก, โกลน้อย ต.สายออ, โนนไพร ต.พังเทียม, หนองราง ต.ก้างพล, ดอนสระจันทร์ ถ.ถนนโพธิ์, ดอนคำแย ต.บ้านวัง, หนองประคู้ ต.สำโรง, ภูเมือง ต.บัลลังก์, จอก ต.กำปิง)

ภาคผนวกที่ 2

ตารางที่ 1 สภาพและลักษณะปัญหาในการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานเป็นเครื่องมือพัฒนาตามความคิดของวิทยากร-จังหวัดฯ

ปัญหา	ความถี่ที่ระบุ (N = 809)
ปัญหาเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน	
- ไม่ครอบคลุมเนื้อหาครบถ้วน เพราะปัญหาท้องถิ่นต่างกัน	6 (0.07%)
- ปรับปรุงข้อมูลให้เป็นของทุกกระทรวง	6 (0.07%)
- ขาดเครื่องชี้วัดเรื่องระดับรายได้	1 (0.01%)
ปัญหาตัวแบบสำรวจ (จปฐ. 1)	
- ใช้ภาษาเข้าใจยาก คำอธิบายยาว ไม่รัดกุม ทำให้ความเข้าใจคลาดเคลื่อน	87 (10.8%)
ปัญหาเกี่ยวกับตัวกรรมการหมู่บ้านและประชาชน	
- กรรมการหมู่บ้านบางคนอ่านภาษาไทยไม่ได้	52 (6.4%)
- กรรมการหมู่บ้านไม่เข้าใจบทบาทของตัวเอง และไม่มีเวลา และขาดความร่วมมือ	67 (8.3%)
- กรรมการหมู่บ้านและชาวบ้านไม่คุ้นกับการคิดแก้ปัญหาของหมู่บ้าน	10 (1.2%)
- กรรมการหมู่บ้านไม่เห็นความสำคัญของปัญหาพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต	18 (2.2%)
- กรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่อายุมาก เปลี่ยนแปลงยาก	7 (0.08%)
- ชาวบ้านยากจน และห่วงเรื่องปากท้องมากกว่า	47 (5.8%)
- การให้ครอบครัวเก็บแบบ จปฐ. 1 ไว้เอง เอกสารอาจเสียหาย ชำรุด	5 (0.06%)
- กรรมการหมู่บ้านไม่เข้าใจลึกพอ ข้อมูลอาจจะบกพร่อง	30 (3.7%)
- ชาวบ้านไม่ค่อยเข้าใจคำถาม ทำให้ข้อมูลผิดพลาด	7 (0.89%)
ปัญหาเกี่ยวกับตัวเจ้าหน้าที่	
- การถ่ายทอดให้ชาวบ้านเข้าใจ ยังทำกันไม่จริงจัง	5 (0.06%)
- ขาดความรู้ และไม่คอยเอาใจใส่ ไม่จริงจังกับงาน	4 (0.05%)
- คปค. ยังไม่ค่อยเข้าใจ จปฐ.	20 (2.5%)
- ระบบการติดตามของจังหวัดและส่วนกลาง คงจะไม่ดีพอ ทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อน โดยเฉพาะระยะ 3 - 4 ปีหลัง	11 (1.4%)
- เจ้าหน้าที่จังหวัดยังไม่เห็นประโยชน์ของระบบข้อมูล	3 (0.04%)
- เจ้าหน้าที่ยังไม่ค่อยประสานงานกันจริง	18 (2.2%)
- ขาดหน่วยงานที่รับผิดชอบการเก็บข้อมูลโดยตรง	4 (0.05%)
- เจ้าหน้าที่คิดว่าเป็นงานของสาธารณสุข	8 (1.0%)
ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหาร	
- ผู้ว่าราชการยังไม่ค่อยเห็นด้วยกับโครงการฯ และการใช้เครื่องชี้วัด จปฐ.	1 (0.01%)
- ผู้บังคับบัญชาระดับสูงยังไม่ค่อยเห็นด้วย	1 (0.01%)
- การให้การสนับสนุนจากหน่วยงานยังมีจำกัดไม่เชื่อมโยงกัน และขาดการติดตามอย่างต่อเนื่อง	11 (1.4%)
ปัญหาอื่นๆ	
- ค่าใช้จ่ายในการอบรม เก็บข้อมูล	19. (2.3%)
- การสนับสนุนจากส่วนกลางไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน	2 (0.02%)
- ปรับข้อมูล จปฐ. กับ กชช. 2 ค. เข้าด้วยกัน	4 (0.05%)
- ส่วนกลางของ 4 กระทรวง ขาดการประสานงานกันและสั่งการซ้ำซ้อน	65 (8.0%)